

LECTURES ESCOLLIDES: PROPOSTA PER A L'ENSENYAMENT DE LA LLENGUA I LA LITERATURA CATALANES EN ELS ANYS SEIXANTA

Anna M. DEVÍS ARBONA
Universitat de València
Josep V. GARCIA-RAFFI
Universitat de València

1. INTRODUCCIÓ

En el present treball plantegem, analitzem i valorem les reflexions per a l'ensenyament de la llengua catalana que el crític literari i pedagog Joan Triadú i el lingüista i corrector Eduard Artells van realitzar a partir dels tres reculls de *Lectures escollides* publicats en la dècada dels seixanta.

Lectures escollides. Textos literaris, amb comentaris gramaticals són tres volums publicats en 1962, 1965 i 1969 respectivament, per l'editorial Barcino. En cada fragment hi ha una introducció que conté una descripció biobibliogràfica i un comentari literari amb una presentació del text, el fragment escollit, tasques assumides per Joan Triadú, i les notes finals numerades, generalment de caire lingüístic, a càrrec d'Eduard Artells.

La seua anàlisi ens aportarà dades de gran interès per a la història de l'ensenyament de la llengua i la literatura catalanes, tant pel que fa a la metodologia d'aprenentatge gramatical com a la percepció que es tenia de la llengua i la cultura en els anys seixanta.

El volum I conté textos en prosa dels segles XIX i XX. El II inclou textos d'autors del Modernisme, Noucentisme i la generació dels trenta o de la guerra i el III d'autors de postguerra. L'antologia conté tota la varietat possible de gèneres i subgèneres de la prosa catalana contemporània.

En l'àmbit metodològic de la gramàtica tradicional, les notes gramaticals presenten un caràcter prescriptiu i purista en el marc de les normes fabrianes de l'IEC. Aquestes orientacions són ben nombroses i variades: qüestions lèxiques, correccions referides a l'ús incorrecte de determinades formes en la flexió verbal i nominal, aspectes referits a la valoració de les varietats diatòpiques del català central i un llarg etcètera que esdevindrà testimoni de l'estat de la llengua i la percepció que se'n tenia en els anys seixanta.

Pel que fa als objectius del treball, aquests es podrien resumir així:

- Valorar la importància i l'interès per a la història de l'ensenyament de la llengua i la literatura catalanes dels tres volums objecte de l'anàlisi.
- Analitzar els *Comentaris gramaticals* que cadascun dels volums contenen.
- Esbrinar l'estat de la llengua i la percepció que se'n tenia en els anys seixanta.
- Reflexionar sobre els enfocaments metodològics emprats en l'àmbit de la gramàtica tradicional.

Així doncs, el present estudi s'iniciarà amb una breu reflexió sobre les figures de Joan Triadú (1921-2010) i Eduard Artells (1903-1971); posteriorment analitzarem l'estructura i l'interès de *Lectures escollides* per a la història de l'ensenyament de la llengua i literatura catalanes. Dividirem l'estudi proposat tot i distingint entre els aspectes referits a l'educació literària i els corresponents a l'educació lingüística. Finalment, l'anàlisi dels resultats obtinguts i les conclusions resumiran les reflexions que aquesta recerca pretén aportar.

2. JOAN TRIADÚ I EDUARD ARTELLS

Joan Triadú i Eduard Artells esdevenen els dos responsables de les publicacions que estudiem. Triadú fou l'encarregat de la selecció dels textos, com a crític literari, prosista i assagista, mentre que Artells, com a gramàtic, professor i corrector, s'encarregà de les notes gramaticals. La relació estreta que tingueren els dos va ser a propòsit d'ordenar i sistematitzar l'ensenyament de la llengua i la literatura catalanes a la postguerra. Triadú tingué com a primer col·laborador a Artells en les classes del CICF (Centre d'Influència Catòlica Femenina), CIC a partir de 1970, i amb el temps «un mestre i un gran amic de Joan Triadú.» (Pons 1993: 149). Triadú, però, ja feia anys que ensenyava català a la seua casa. A més els dos espentaren la creació de la JAEC (Junta Assessora per als Estudis del Català) en 1961 (lligada a la creació d'Òmnium Cultural) que va expedir més de dos mil títols d'elemental i mitjà de la nostra llengua —signats per Josep M. de Casacuberta— fins l'extinció per la restitució de la Generalitat de Catalunya (Triadú 2008: 124-125). A més va propiciar la Comissió Delegada de professors de català, el Seminari de Millorament i també el *Butlletí dels Seminaris Interiors de professors*, que anys més tard, en 1976, va esdevenir la revista *Escola Catalana* (Arenas 2010).

Per tant, l'edició dels volums esmentats se situa en aquest procés de recuperació tolerat per la Dictadura de l'ensenyament del català i l'editorial Barcino de Josep M. Casacuberta que va dotar de materials per a les classes. L'editorial lligada als millors lingüistes de la postguerra, editora dels clàssics literaris catalans, va ser l'aixopluc de diferents classes de materials per a l'ensenyament i l'ús del català des de la sèrie *Lectures escollides* de Triadú i Artells als formularis de tota mena en català de Jornada o Comes. *Lectures escollides* apareixen entre el llistat de la circular núm. 1 (1967) del material bibliogràfic recomanat de manuals de gramàtica, llibres d'exercicis, textos de lectura i obres literàries que va emprar la Diputació de Barcelona en les classes de català durant els anys 1967-1975 (Casals 2018: 279).

És de destacar com un dels correctors actuals de prestigi, Andreu Rossinyol, citava el primer volum de *Lectures escollides* com un text que el va influenciar en la seua etapa de formació autodidacta (citat per Llobet 2013: 349). Hem de fer constar que aquesta editorial va mantenir en el mercat no només la seua imprescindible col·lecció de clàssics catalans sinó tota una sèrie de manuals de gramàtica catalana, únics, en aquelles primeres dècades de la postguerra.

Triadú com a traductor, pedagog, gramàtic i assagista ha estat un model de resistent combatiu quan la literatura catalana lluitava per sobreviure; el seu nom ha estat vinculat amb les institucions i iniciatives de més prestigi en el redreçament cultural del país. En paraules de J. Subirana (1993: 123): «En Joan Triadú, pedagogia, país i literatura van lligats». Entre les activitats que Ricard Torrents (2012: 750) destaca, tenim la seua participació en *Lectures escollides*, amb clara intenció didàctica i on resumeix les inestimables aportacions a la llengua i la cultura catalanes:

L'extensa i intensa trajectòria de Joan Triadú al llarg del segle xx i de la primera dècada del XXI es pot descriure en tres temps: el primer va de les dècades de 1920 i 1930 fins a la fundació d'Òmnium Cultural el 1961, quan, passada la guerra de 1936-39, Triadú sostingué el combat dels resistents per salvar del naufragi la llengua nacional perseguida; el segon temps comprèn les tres dècades següents, dels seixanta, setanta i vuitanta, quan Triadú es converteix en dirigent de les plataformes decisives de la societat civil per a la promoció de la cultura catalana, que passa de resistent a emergent, i per a la seva progressiva institucionalització; el tercer moment abasta l'última dècada del noucents i la primera del dos mil, des d'on Triadú manté l'activisme de crític literari, professor i intel·lectual compromès, alhora que adquireix la perspectiva que li permet de contemplar el segle xx, i ell mateix en el seu segle, com «un segle d'or».

En relació a la figura d'Eduard Artells hi destaquem la seua activitat com a gramàtic, traductor, corrector i pedagog català, que va ingressar al Departament d'Extensió d'Ensenyament Tècnic de la Generalitat de Catalunya l'any 1931, per nomenament directe de Pompeu Fabra, i va formar part de l'Oficina de Revisió d'Originals de l'Institut d'Estudis Catalans. Havia treballat en el cercle de Pompeu Fabra i fou autor del *Vocabulari castellà-català abreujat* (1958) i del *Vocabulari català-castellà abreujat* (1961), a més de mestre formador de professors de català, puntal de la recuperació de l'ensenyament del català. Tot i la mort prematura és recordat com el «president dels nostres professionals de la correcció» (Sarsanedas 1969: 7), el corrector de català per antonomàsia, en aquelles primeres dècades de la postguerra (Jané 2015: 38) i va destacar la seua feina a la revista *Serra d'Or*. A més hi va escriure una columna mensual de divulgació lingüística que després va ser compilada en *Llenguatge i gramàtica* publicat per la col·lecció popular Barcino (1969, 1971).

Quant al seu posicionament normatiu, les «notes gramaticals» dels tres reculls responen a la prescriptiva més purista d'acord amb les normes fabrianes. En la dedicatòria del seu llibre *Llenguatge i Gramàtica* assenyalava els seus dos mestres: «A Pompeu Fabra, el Mestre, que em feu aprendre i estimar la llengua. A Ramon Aramon i Serra, el seu fidel seguidor, que m'ha ensenyat —i m'ensenya encara— a perfeccionar-la i a depurar-la» (1969: 5). Artells era vist com un corrector estricte que seguia els criteris d'Aramon a

l'Institut d'Estudis Catalans, «d'ortodòxia fabriana estricta». Això va provocar diverses polèmiques a la revista *Serra d'Or*, de què n'era corrector, i amb l'obra de diversos escriptors a Edicions 62, que també n'era (Artells 1970: 89, Valls 1970: 91-92). D'acord amb Martínez-Gil (1997: 205):

La disminució en la pressió regularitzadora es va manifestar en una llarga polèmica sobre el paper i els límits dels correctors esdevinguda, entre els anys 1960 i 1971, al voltant del corrector Eduard Artells. No era pas la primera polèmica que els escriptors entaularen en defensa de la seua llibertat lingüística, però sí que va ser la primera d'efectes evidents. Tanmateix, només amb la caiguda del franquisme i l'oficialització del català es va anar més enllà pel que fa a la flexibilitat en l'aplicació de la normativa.

El mateix Artells en una nota numerada d'un text del primer recull (1962: 62) comenta sobre Fabra:

certes aus i certs ocells i ocellots: l'autor sembla voler fer ací una distinció entre *aus i ocells*. Pompeu Fabra, en les seves *Converses filològiques*, diu que d'acord amb la llengua antiga, podem anomenar indiferentment *aus i ocells* els animals pertanyents a la segona classe dels vertebrats, o sia tota mena d'animals de ploma, tant si es tracta d'una oroneta o un rossinyol, com d'una àguila o un esparver. I recomana el mot *moixó* com a nom comú dels ocells petits.

Podríem afirmar, i així ho hem constatat en l'anàlisi realitzada, que Artells considerava que la millor manera de defensar la llengua catalana era protegir-la dels nous temps i de llurs possibles influències negatives. Albert Pla així ho manifesta críticament en comparar-lo amb López del Castillo (2018: 38):

Mentre que el català que ell aprèn d'un Eduard Artells tan carca com bonhomíós ens vol convèncer que "parlar i escriure bé" exigeix impostar i uniformar l'espontaneïtat, López del Castillo creu que només partint de l'autenticitat i la diversitat una llengua pot ser frondosa.

En resum, dos prohoms que contribuïren de forma tenaç i eficaç al redreçament de la llengua i la cultura catalanes en els difícils temps dels anys seixanta.

3. ESTRUCTURA I INTERÉS DE LES *LECTURES ESCOLLIDES*

Els tres reculls tenen el mateix mode de presentació de cadascun dels fragments antologats. Hi apareix una introducció que conté una descripció bibliogràfica i un comentari literari amb una presentació del text i després del fragment, les notes finals numerades. Recordem també que el primer recull conté textos en prosa dels segles XIX i XX, el segon, textos d'autors del modernisme, noucentisme i la generació dels 30 o de la guerra i, finalment, el tercer recull arreplega autors de la postguerra.

Resulta ben interessant, per a la nostra anàlisi, l'apartat anomenat *Advertiment preliminar*, present en tots tres reculls on s'hi explicita la intenció i els objectius de cadascuna de les tres edicions (1962, 1965, 1969: 5-6). Així doncs, l'advertiment preliminar del primer recull s'inicia amb la presentació i la manifestació dels objectius:

Presentem en aquest recull una selecció de textos de prosistes catalans moderns [...] La selecció ha estat feta pensant especialment en els cursos d'ensenyament del català i, en conseqüència, perseguint alhora dues finalitats: la gramatical estricta i la més àmplia d'introducció a la lectura literària. [...] Tots dos objectius han d'ésser acomplerts d'una faísó progressiva. Per això en aquest primer recull, destinat a un grau d'ensenyament més aviat elemental, hom trobarà a manca diversos autors, representats, com és degut, en totes les antologies (Ruyra, Víctor Català, Carles Riba, etc.), i que figuraran en un segon recull, preferentment dedicat a un grau mitjà. (Primer recull: 5)

Quant als criteris lingüístics que avalen la selecció:

Hem procurat d'adoptar, en general, un criteri cronològic i panoràmic alhora, tot assenyalant alguns aspectes de l'evolució del català literari i donant representació a les diverses regions del nostre domini lingüístic. Sembla, doncs, lògic que en la nostra selecció predominin els textos que podem qualificar de normatius quant a la llengua i a l'estil; així, en constitueixen el nucli bàsic els autors que, des d'un Pompeu Fabra a un Ferran Soldevila, es distingeixen per una mesura d'expressió tan exemplar que pot ser vigent en qualsevol moment i vàlida per a tothom. (Primer recull: 5-6)

L'*Advertiment preliminar* del primer recull finalitza amb l'exposició de les variables contemplades a l'hora de redactar les notes:

Les notes gramaticals i lexicogràfiques han estat redactades partint d'un doble punt de vista, atès que el present recull inclou alhora textos escrits abans de la normalització de la llengua literària —escrupolosament respectats ací fora de l'ortografia— i textos escrits en ple període de la normalització. Per això hem tendit, respecte als primers, a remarcar-ne les defectuositats —tot allò tingut avui com a incorrecte o no prou d'acord amb la gramàtica—, així com els mots, formes i expressions actualment poc corrents en la llengua literària, i respecte a tots, a posar-ne en relleu les qualitats, la bellesa d'una expressió, la bondat d'una construcció considerada modèlica, etc. (Primer recull: 6).

Quant al vocabulari, i com hem constatat en la nostra anàlisi, la situació sociolingüística del català justifica la profusió de notes que, com si es tractés d'un diccionari, expliquen el significat dels termes:

Tocant al vocabulari, potser alguns lectors trobaran que hem prodigat excessivament les definicions de mots: tanmateix, la manca actual dels elements indispensables per al conreu normal de la llengua, palesada acusadament aquests darrers anys en els cursos de català, ens ha decantat a fer-ho. (Primer recull: 6).

L'*Advertiment preliminar* del segon recull s'inicia tot i referint-se al primer: «Déiem en presentar el primer recull d'aquestes seleccions de textos, que perseguíem dues finali-

tats: la gramatical estricta, o la més àmplia d'introducció a la lectura literària» (segon recull: 5). Seguidament se'ns explica la intenció del recull, el segon, que es presenta:

Però allò que caracteritza el recull, en el seu cos central, és l'ús de la prosa narrativa com un instrument, cada vegada més personal, d'un estil. Les notes gramaticals i lexicogràfiques, en general del mateix caire que les del recull precedent, s'esmercen, doncs, a acostar el lector a alguns dels aspectes més brillants i més complexos i creadors, de la prosa catalana moderna. (Segon recull: 6).

Finalment, la cloenda d'aquesta introducció fa referència al tercer recull que, tot i que encara tardaria quatre anys a publicar-se, sembla que ja estava programat o, si més no, previst. Pel que fa a l'*Advertiment preliminar* del tercer recull, remarcuem la importància concedida a la didàctica, cada cop més present a mesura que es succeeixen els volums:

La intenció didàctica d'aquests reculls ens obliga, però, a fer-hi observar sobretot aspectes que es relacionen amb l'estil (el lèxic, la construcció, els contrastos, el procés narratiu) i amb la gramàtica. Correspon als professors de situar llur comentari —car són les lectures previstes per a ésser comentades— al nivell de la preparació dels alumnes, els quals no han de deixar de saber que una llengua ofereix dificultats de tota mena, encara que es tracti de la nostra llengua, és a dir, aquella en la qual parlem i pensem. La introducció a la lectura literària pot esdevenir, així, un exercici, bé que difícil, perfectament abordable i molt profitós. La tasca del professor i del mestre ha de consistir a estimular l'alumne a la lectura mentre hom li ensenya gramàtica. (Tercer recull: 6).

L'estructura capitular de cadascun dels volums és la següent:

- Nom de l'autor i títol de l'obra o d'un capítol.
- Text de Joan Triadú en lletra cursiva amb una estructura trimembre d'aproximadament trenta línies: les primeres deu descriuen trets biogràfics i bibliogràfics; les següents deu línies expliquen a gran trets les característiques de l'obra i l'estil de l'autor; finalment les últimes línies són la introducció a l'obra i el fragment que se n'ha extret.
- Es reproduïx el text seleccionat amb paraules que contenen números volats que posteriorment són notes finals fins l'acabament del capítol.

I per acabar amb aquesta presentació dels reculls, convindrà assenyalar quina va ser-ne la recepció crítica; n'hem seleccionat dues:

La necessitat d'un manual de lectures amb una finalitat primordialment pedagògica, apresava. Calia un recull de textos amb notes: unes presentant els autors; d'altres de gramaticals. I això és el que s'han proposat Triadú i Artells en aquest volum de Barcino, tasca molt més considerable si tenim en compte que hom anuncia la publicació de reculls posteriors. Per als qui es dediquen a l'ensenyament del català serà un ajut notable, sobretot tenint en compte les dificultats que molts alumnes tenen per a consultar el diccionari. (Vallverdú 1963: 32).

Dintre de la mateixa col·lecció ha aparegut també el tercer i últim recull de *Lectures escollides*. Confegit sobre el mateix patró del primer (1962) i el segon (1965), aquest conté textos seleccionats de vint autors actuals i arrodoneix una visió panoràmica de la literatura catalana dels darrers cent anys. Com que la trilogia no té cap pretensió antològica, ens estal-

via d'escatir si n'hi ha quedat exclòs algun autor amb mèrits suficients per aportar-hi algun text, però el que sí cal dir és que els que hi figuren són, tant ells com els textos, ben representatius. Nogensmenys, els volums més que no pas com a selecció de prosa literària els hem de considerar útils per les encertades anotacions gramaticals a què donen peu, el conjunt de les quals representa un compendi de tots els problemes vius de la llengua, plantejats al lector de la manera més amena. La intenció pedagògica que inspira aquests volums ha quedat acomplerta a bastament. (Mir 1970: 53).

Sorprén, al capdavant, que la perspectiva didàctica era valorada molt especialment malgrat les circumstàncies, i potser per això, no gens favorables. No obstant això, el plantejament metodològic s'orientava, d'acord amb Lomas (2015: 7):

A transitar d'uns enfocaments formals de l'ensenyament de la llengua i de la literatura, orientats a transmetre el coneixement gramatical i el llegat literari heretat de la tradició acadèmica, a uns *enfocaments comunicatius* de la pedagogia del llenguatge orientats a contribuir, en la mesura del que era possible, a l'aprenentatge gradual de les destreses comunicatives habituals en la vida de les persones (parlar, escoltar, llegir, entendre el que s'escolta i el que es llegeix, escriure...).

La història d'aquests principis metodològics és explicada per Tuson (2015: 25):

Al llarg del segle xx, i fins fa relativament pocs anys, els dos pilars fonamentals —i tot sovint exclusius— en què s'ha basat, pel que fa a les «disciplines», l'ensenyament de la llengua ha estat, d'una banda, la descripció gramatical (d'un o altre signe, basada en una o altra teoria, segons els temps o els autors de les reformes educatives o dels llibres de text) i, de l'altra, la gramàtica normativa [...].

Els objectius de l'ensenyament se centraven, prioritàriament, en el domini de l'escriptura i en l'anàlisi gramatical d'oracions preparades o paraules buscades per a l'ocasió. L'interès se centrava, sobretot, en la correcció normativa de les produccions lingüístiques. Els models per a l'elaboració de textos escrits eren gairebé exclusivament literaris. La comprensió, descripció i elaboració de textos orals era —i continua sent en molts casos— una qüestió secundària o absent a les aules de llengua. Era evident que aquest tipus d'ensenyament no revertia en un millor ús de la llengua.

En definitiva, l'enfocament gramatical considera la *norma* com a únic referent, en què el que interessa és tan sols ensenyar nocions sobre la llengua. Aquesta perspectiva és definida per Martínez, López i Gracida (2015: 85):

1. *Gramatical*. El coneixement i el domini de la gramàtica.

Aquesta tendència, bàsica i única durant la primera meitat del segle xx, se centra en l'aprenentatge del sistema lingüístic i en els trets lèxics, gramaticals i fonològics de la llengua. Es coneix com un programa formal, estructural o gramatical: l'estudiant centra l'atenció en el sotmetiment a les regles de la pròpia llengua. L'alumnat treballa amb la finalitat d'aconseguir la correcció lingüística.

Aquest enfocament té una naturalesa tancada, jeràrquica, en la qual s'identifiquen de manera separada la pronunciació, la gramàtica, el vocabulari, la morfologia i els trets es-

tructurals del discurs, que poden anar des dels tipus d'oració fins a la pronunciació de les paraules. Es creu, en aquesta tendència formal, que l'únic que l'alumne o alumna ha de dominar és una gramàtica o vocabulari «bàsic».

4. EDUCACIÓ LITERÀRIA: LA SELECCIÓ DE TEXTOS

Com ja s'ha comentat, els tres reculls presenten una successió cronològica respecte dels autors contemplats, en clara sintonia amb la funció didàctica basada en la perspectiva historiogràfica referida. Triadú ja havia preparat diverses antologies de la literatura catalana (Serés 1995: 143):

El fet que Triadú es dediqui a aquest tipus de compilacions és el resultat d'un ambient propici que s'inicià a la dècada dels cinquanta amb la florida d'editorials i premis literaris, i que culminarà en la dècada següent. [...] A través d'aquests llibres Triadú pretenia superar una situació conseqüència de la guerra [...] Triadú veia en l'antologia un mecanisme per sortir de l'atzucac en què es trobava la literatura catalana. [...] La particularitat d'aquest autor [...] és que abasta el conte i la narrativa malgrat la dificultat que presenta (sobretot en aquesta última) a l'hora de limitar-se a l'espai de poques planes que imposa una antologia.

Els textos són tots de prosa catalana amb una perspectiva cronològica i d'autors, i no tenen normalment una citació bibliogràfica que n'indique la referència, tot i les excepcions, per exemple la del fragment de Josep Sebastià Pons (primer recull: 63). La tipologia o els subgèneres prosístics són molt diversos: carta, pròleg, autobiografia, prosa memorialística, narració, prosa de viatges, prosa descriptiva i costumista, biografia literària, articles periodístics, crònica, glossa, discurs, assaig, estudi monogràfic, novel·la, historiografia... I alguns d'aquests textos triats eren de difícil accés per al lector contemporani i, fins i tot, el d'ara.

El primer recull conté textos en prosa dels segles XIX i XX: J. Verdager, «Des de la mare de Déu del Mont»; A. Guimerà, «El gos de la casa»; N. Oller, «De Núria»; C. Bosch de la Trinxeria, «Les truites de l'estany de Carença»; J. Alcover, «Miquel Costa i Llobera»; J. Maragall, «El foraster»; P. Fabra, «Literats i gramàtics»; J. Pous i Pagès, «La gropada»; A. Rovira i Virgili, «Les orenetes»; J. Sebastià Pons, «El colom»; L. Nicolau d'Olwer, «Una altra Barcelona»; J. M. Capdevila, «L'adéu a les masies»; J. E. Martínez Ferrando, «Amor, dolç i sentiment»; F. Soldevila, «La batalla de Cefis»; M. Llor, «Preparant les noces»; J. M. de Sagarra, «Quan ve la primavera»; J. Pla, «Tres notes del Rosselló»; A. Bladé, «Dos personatges»; Ll. Ferran de Pol, «El centaure i el cavaller» i P. Calders, «Raspall».

El segon recull conté textos d'autors del Modernisme, Noucentisme i la generació dels trenta o de la guerra: E. Vilanova, «Tristeta»; R. Casellas, «Les campanes toquen»; J. Ruyra, «El rem trenta-quatre»; M. dels Sants Oliver, «En Pons i Gallarza»; P. Bertrana, «L'aguait»; V. Català, «Solitud»; P. Coromines, «L'avi dels mussols»; J. Bofill i Mates, «Gaudí»; Eugeni d'Ors, «De la casa on viu la Ben Plantada»; Llorenç Riber, «La minyo-

nia d'un infant orat»; J. Puig i Ferreter, «Vida interior d'un escriptor»; J. Carner, «Sota les frondes gotejants»; C. Cardó, «La nit transparent»; J. Santamaría, «El priorat»; A. Calvet, «Tardes de barquejar»; C. Soldevila, «Sant Feliu de Llobregat»; C. Riba, «Paisatge i exili»; J.V. Foix, «Còpia d'una lletra»; J. Oliver, «Temps i Memòria» i M. Rodoreda, «La Plaça del Diamant».

El tercer recull conté autors de postguerra: Ll. Villalonga, «La pau regna a Bearn»; F. Trabal, «Vals»; M. Serrahima, «Qui era Maragall?»; S. Juan Arbó, «Terres de l'Ebre»; V. Riera Llorca, «Tots tres surten per l'Ozama»; X. Benguerel, «Els fugitius»; J. Sales, «La vida a Santa Espina»; S. Espriu, «Tres sorores»; M. de Pedrolo, «Avui es parla de mi»; M. A. Capmany, «El silenci»; J. Pere Cerdà, «Les tres maries»; J. Perucho, «De Miravet a Gandesa»; J. Fuster, «Vers catalans deia Muntaner»; J. Sarsanedas, «No jugo»; B. Bonet, «Haceldama»; R. Folch i Camarasa, «La visita»; E. Torres, «La derrota»; J. M. Espinàs, «Als Monegres»; J. A. Baixeras, «La política i el bé comú» i B. Porcel, «El Cala llamp».

El curador de l'antologia té un propòsit de rescat, de traure a la llum textos que ja hi són, però de vegades una mica ocults, o que no han estat valorats com cal pel cànon crític. Però una antologia no és innocent o neutra, una antologia és tria i la tria d'un autor o autors. I Triadú en selecciona. Per exemple, des de la relectura del segle XXI hem d'anotar la manca d'escriptors, per exemple, Maria Teresa Vernet o Aurora Bertrana, que ja havien publicat suficientment per ser-hi incloses a l'antologia. O l'absència de noms com ara Josep Palau i Fabre o Enric Valor. Esmentem aquest darrer perquè havia publicat ja a Edicions Barcino *Narracions de la Foia de Castalla* en 1953.

Quant als criteris de selecció dels textos, l'*Advertiment preliminar* del tercer recull resumeix en aquest cas concret els que s'hi han fet servir:

Aquest tercer recull és dedicat, en bona part, a autors que s'han fet conèixer els darrers vint o vint-i-cinc anys i que avui són d'actualitat. Bé que dos o tres escriptors de les generacions representades en aquest volum ja figuraven als dos anteriors, per raó de donar, ja allí, una possibilitat de comentar autors actuals —és el cas de Lluís Ferran de Pol i de Pere Calders, i àdhuc d'Artur Bladé i Desumvila i de Mercè Rodoreda—, no és sinó ara que oferim al lector un panorama de la narrativa i de la prosa literària de la literatura catalana actual. Hi són representats només autors vivents, llevat d'un, nascuts dins el segle que som, llevat de dos, i la major part totalment de postguerra. A més, tots els textos escollits, llevat també de dos, han estat escrits o reelaborats després del 1939 i publicats encara molt més ençà. No és sinó lògic, doncs, que les situacions d'aquests anys, i la guerra en primer lloc, hi siguin reflectides amb insistència, perquè els diversos corrents literaris que han predominat en la nostra època i que han travessat la nostra literatura convergeixen a referir-se, en llurs manifestacions, als problemes de la vida col·lectiva. (Tercer recull: 5).

El tancament editorial del tercer volum a mitjans dels anys seixanta, com hem llegit adés, va suposar que tot un grapat de narradors quedaren fora de la possible tria. Narradors que van significar la renovació de les lletres catalanes com ara Joaquim Carbó, Terenci Moix, Víctor Mora... O amb obra poc coneguda i d'accés limitat com és el cas d'Avel·lí Artís-Gener o Anna Murià. Així i tot, sorprèn la inclusió, però, de Josep A. Baixeras, valorat de forma diferent des del cànon actual. Segons assenyala Serés (1995: 153) en aquest tercer volum, el més contemporani,

S'observa un predomini de les novel·les que practiquen el realisme psicològic com el que trobem en les obres de maduresa de Benguerel, Soldevila, Llor i Arbó, i més concretament d'aquelles que plantegen la possibilitat d'aprofundir en els espais morals de la personalitat, aprofundiment que duen a terme autors com Sarsanedas, Blai Bonet, Sales i semblantment Folch i Camarasa o Serrahima [...] Hem de considerar també la presència d'una sèrie d'autors concrets en la seva obra caldria interpretar-la en funció de la concomitància entre aquests i Triadú pel que fa al tractament de la realitat: Villalonga, per exemple, hi és inclòs no només perquè emprà en les seves novel·les la tècnica de la introspecció psicològica (per la qual aposta Triadú per tal de superar el tractament realista), sinó perquè a més a més manifesta un clar rebuig al realisme el qual considera una ferida a la llibertat. Trabal, perquè a diferència dels membres de la seva generació no conrearà la narració realista; Perucho, perquè la seva narrativa només capta de la realitat allò que pot ésser estandarditzat; o, Pedrolo, perquè practica un realisme allunyat del testimoni documental, el qual considera no creador. Amb tot Triadú inclou també alguns autors —Porcel, Espinàs, Estanislau Torres i Riera Llorca— que s'adscriuen (parcialment o total) al realisme històric, la presència dels quals respon a la voluntat de fixar unes línies ajustades tant com sigui possible a la realitat dels fets; en tant que aquest corrent era una realitat *de facto* calia que Triadú el tingués en compte si no volia falsejar el panorama de la narrativa catalana.

La decisió de recollir exhaustivament la prosa catalana en antologies —tot bandejant els altres gèneres— va suposar que s'hi hagueren de seleccionar alguns textos, que tot i que llurs autors han reeixit força en les lletres catalanes com a poetes, historiadors..., aquí són seleccionats per una prosa adient al propòsit de les antologies i tenen un interès inferior a l'habitual que tenen aquests escriptors. És el cas del text sobre Costa i Llobera o de Rovira i Virgili (primer recull). La tipologia textual més abundant és la descriptiva i hi és ben present el món rural, la natura, el sentit religiós..., perquè Triadú volia fixar «uns valors literaris amb els quals s'identifica la comunitat nacional: l'humanisme, el sentiment religiós, la comunitat amb la natura, la sinceritat, la devoció a la vida, l'amor a Déu i als homes, la curiositat humana» (Serés 1995: 179).

Joan Triadú ha estat un mestre de la crítica literària catalana i va saber des del primer moment detectar les nostres grans obres contemporànies com ara *La plaça del Diamant* o *Incerta Glòria*, sempre lligades a l'estil personal reeixit, al domini literari de la llengua dels dos autors:

Mercè Rodoreda prova, doncs, amb la seva obra mestra —encara que no hauria calgut cap prova—, que escriure bé, en el sentit gramatical una llengua, és una qüestió de bon gust, perquè l'originalitat i la personalitat d'un estil es produeixen d'una manera total, com en aquesta gran novel·la, de la primera a l'última ratlla. (Segon recull: 132).

L'aparició [...] de la novel·la *Incerta Glòria* [...] assenyala amb el signe decisiu de la responsabilitat col·lectiva, una represa de valor històric de la literatura catalana, anys després de la guerra. Però la segona versió, inèdita encara en català, d'aquesta novel·la, tan lligada, en principi, a unes circumstàncies històriques, revela l'amplitud de recursos d'una obra mestra, solitària potser en la seva poderosa independència. (Tercer recull: 52).

La inclusió de *K. L. Reich* d'Amat-Piniella, però, haguera representat una mostra de la narrativa que denunciava la barbàrie de l'extermini, conseqüència del nostre exili forçat.

Pel que fa les interpretacions de Joan Triadú, els seus curts escrits —obligat per l'espai que tenia— intenten una reflexió lingüística de l'estil —com acabem de llegir— i unes referències de l'obra dins el context de períodes i etapes: «Després dels esclats de color i d'estilisme que aporten successivament els modernistes i els primers noucentistes, la prosa de Carles Soldevila té, com a estil, al costat del d'altres de la seva generació, el valor normatiu de llengua viable». (Segon recull: 103).

Pel que fa a la dificultat de la comprensió textual, Triadú ofereix un equilibri entre proses amb un registre literari amb variacions geolingüístiques i lèxiques amb textos escrits en llenguatge més estàndard i de temàtica més generalista. És clar que el lector-aprenent de la dècada dels seixanta, si era catalanoparlant, tenia un nivell de competència lingüística adequat per a la comprensió dels textos i les notes gramaticals. La incorporació dels primers castellanoparlants a l'aprenentatge de la llengua trobarien una dificultat especial en alguns dels textos. Igualment, el ressò i la influència que pot exercir un llibre que ha de servir per l'aprenentatge d'una llengua depèn de la difusió que tinga, tant pel nombre de volums venuts com de l'extensió territorial.

L'objectiu d'Educació literària que va marcar-se Triadú és reeixit de manera plena en els tres volums que va editar. Altre crític literari de reconeguda trajectòria com ara Joan Josep Isern (1993: 183) assenyalava: «És que molts de nosaltres, autodidactes de mena i lletraferits vocacionals, hem après a llegir amb els articles i els llibres de Joan Triadú. Gràcies a ell [...] hem pogut relligar els fils del nostre passat cultural, hem descobert les lectures del nostre temps i hem après a deslligar el gra de la palla. Aquesta ha estat i és la grandesa del seu mestratge».

5. EDUCACIÓ LINGÜÍSTICA: LA REFLEXIÓ SOBRE LA LLENGUA

En aquest apartat ens proposem analitzar els *comentaris gramaticals* que cadascun dels tres volums contenen al final dels textos que s'hi ha incorporat. Tot i seguint el model d'estudis anteriors (Devís i Garcia 2015, 2017 i 2018) hem estructurat les reflexions gramaticals tenint en compte els trets més presents en les reflexions que s'hi proposaven. Cal aclarir que, en algunes ocasions, algunes notes podrien haver estat incloses, pel seu tarannà, en més d'un apartat; hem triat, doncs, allò que es prioritza d'acord amb els criteris establerts. Així, doncs, la classificació ha estat la següent:

– *Sobre la reflexió lingüística*: hi hem incorporat les notes que expliciten qualsevol aspecte referit a qüestions de morfologia i sintaxi, tant verbal com nominal, i que, com a conseqüència d'aquesta, proposen la solució més adient a partir de la reflexió proposada sempre des del caràcter prescriptiu i purista en el marc de les normes fabrianes de l'IEC.

– *Sobre el lèxic i la fraseologia*: sense cap mena de dubte, les qüestions lèxiques, referides al significat de molts dels mots que hi apareixen, constitueixen l'apartat més present en la nostra anàlisi. Ens hi referim, sobretot, a l'explicació del significat dels mots; en la majoria d'ocasions, des de la preceptiva del català central, tot i fent menció especial a les varietats d'altres indrets com el mallorquí i el valencià. Així mateix, con-

templem un gran nombre d'elements fraseològics que, des de la perspectiva paremiològica, esdevenen de gran interès per a l'estudi de la llengua.

– *Sobre els castellanismes*: tot i atenent també les notes considerades com a «vulgarismes», analitzem els termes que, des del punt de vista lexicogràfic, no responen a la normativa prescrita per tractar-se, en la majoria dels casos, de termes d'origen castellà. Així doncs, hi hem contemplat aquells termes que mereixen una atenció especial perquè se n'explicita que es tracta de «castellanismes» tot i que, en algunes ocasions, se'ls considere «vulgarismes», precisament, per tractar-se de termes poc o gens genuïns.

5.1. FREQUÈNCIA DE LES NOTES

L'anàlisi realitzada ens aporta, a primer cop d'ull, l'augment per l'interès d'aquesta mena de notes al llarg dels tres reculls analitzats. Com podem constatar, des del Primer recull, de 1962, fins al Tercer, de 1969, l'interès per explicar les qüestions lingüístiques i, per tant, per realitzar una tasca didàctica esdevé una fita cada cop més important. Les següents dades així ho reflecteixen:

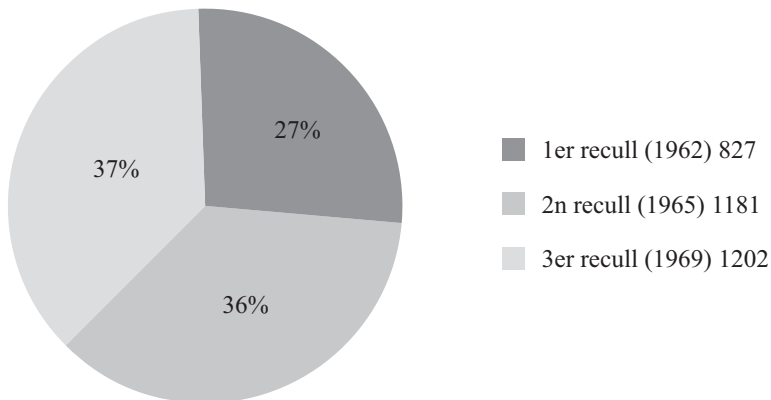

Figura 1. Freqüència absoluta de notes.

Observem l'augment molt més evident de les *notes gramaticals* del segon recull respecte del primer, amb un augment molt més discret del segon en relació al tercer. Aquesta constatació ens condueix a l'interès per esbrinar quins apartats han estat més presents en cadascun dels volums. Les dades obtingudes són les següents:

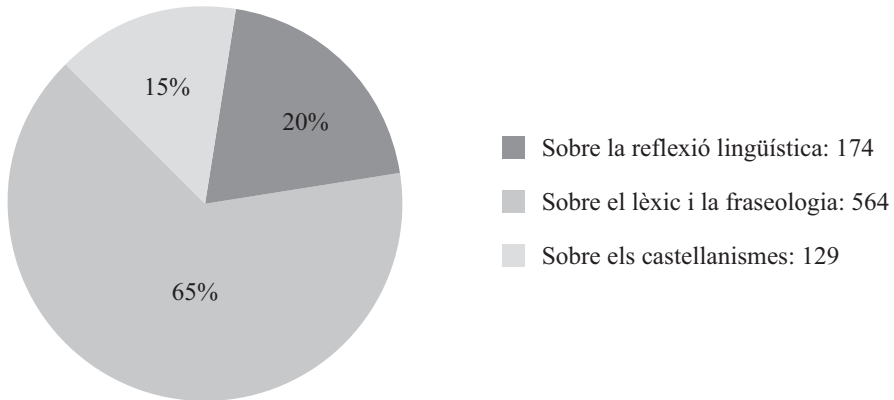

Figura 2. Dades del primer recull.

Cal remarcar la presència exponencialment superior de les notes catalogades en l'apartat *Sobre el lèxic i fraseologia*. Aquest fet respondrà, sense cap mena de dubte, a la situació diglòssica del català en els anys seixanta, on existia una distància més que notable entre el registre col·loquial i la norma literària present en els textos que constituïen el model de llengua a seguir.

Aquesta tendència, com podem observar, es repeteix al llarg dels tres volums analitzats.

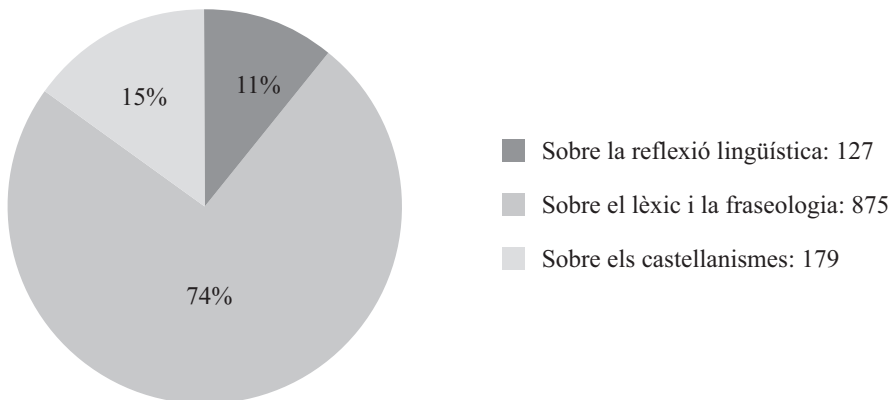

Figura 3. Dades del segon recull.

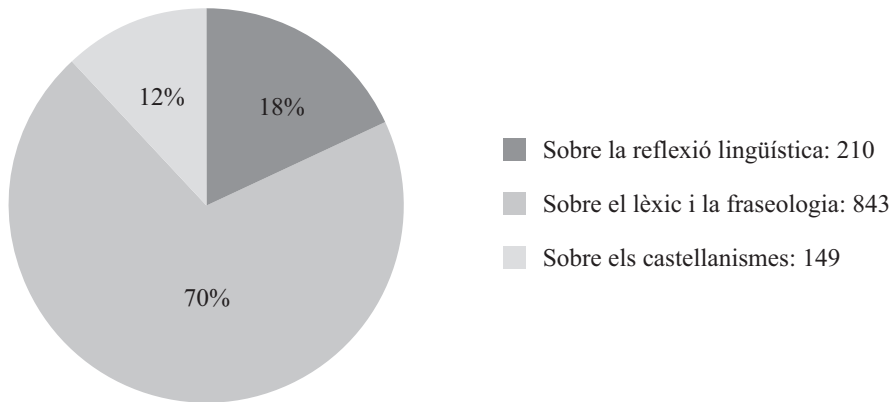

Figura 4. Dades del tercer recull.

En observar les dades de les tres gràfiques constatem, finalment, que els elements corresponents a l'apartat *Sobre el lèxic i la fraseologia* han disminuït percentualment, sobretot, entre el segon i el tercer recull, la qual cosa ens pot indicar que la normalització lingüística, tot i que subtilment, sembla engegada. En el mateix sentit, l'apartat corresponent a castellanismes també ha minvat entre el segon i el tercer recull, fet que pot indicar un camí, lent però sòlid, cap al procés de normalització.

En darrer terme, i per tal d'esbrinar la freqüència absoluta de cadascun dels apartats contemplats, aportem les dades següents:

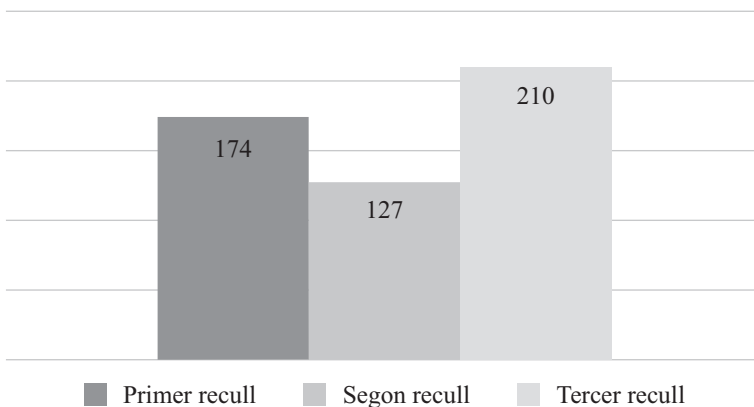

Figura 5. Dades de la variable *Sobre la reflexió lingüística*.

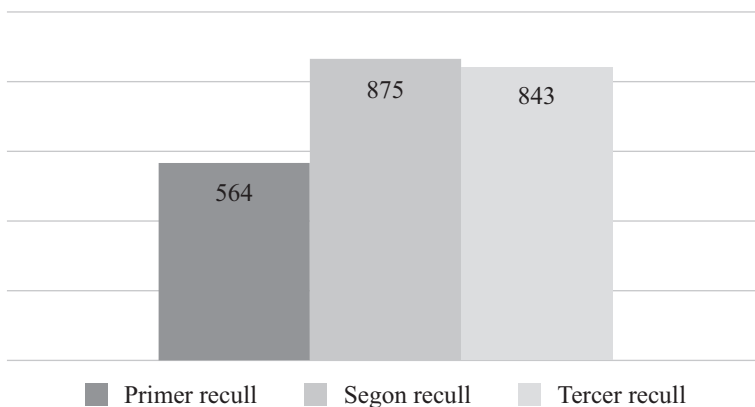

Figura 6. Dades de la variable *Sobre el lèxic i la fraseologia*.

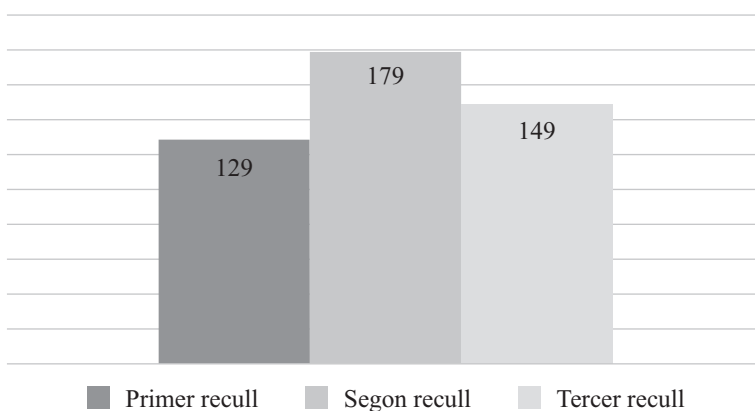

Figura 7. Dades de la variable *Sobre els castellanismes*.

Quant a les categoritzacions establertes podem observar, en el mateix sentit, el predomini de l'apartat *Sobre el lèxic i la fraseologia*, que presenta percentatges exponencialment superiors respecte dels altres apartats contemplats. En relació a la primera i tercera categorització podem afirmar que les dades són semblants; observem però, un augment de les dades del tercer recull en l'apartat *Sobre la reflexió lingüística* i de les dades *Sobre els castellanismes* en el segon recull.

En darrer terme, considerem interessant assenyalar un apartat de les notes considerades que podríem anomenar com a *Notes biogràfiques* i que, per la seua minsa presència no hem tingut en compte en la valoració general d'aquest estudi. Es tracta de referències

biogràfiques a autors que apareixen en els textos producte de la mostra o a llocs geogràfics que hi apareixen i que els responsables de les edicions han considerat oportú explicar-hi la situació. També hi anotaríem la nota «culturalista» com ara «el Fortuny més litogràfic: al·lusió a les pintures del cèlebre pintor del segle passat Marià Fortuny, entre les quals n'hi ha diverses de tema moresc» (Primer recull: 111). Les dades d'aquestes notes són les següents:

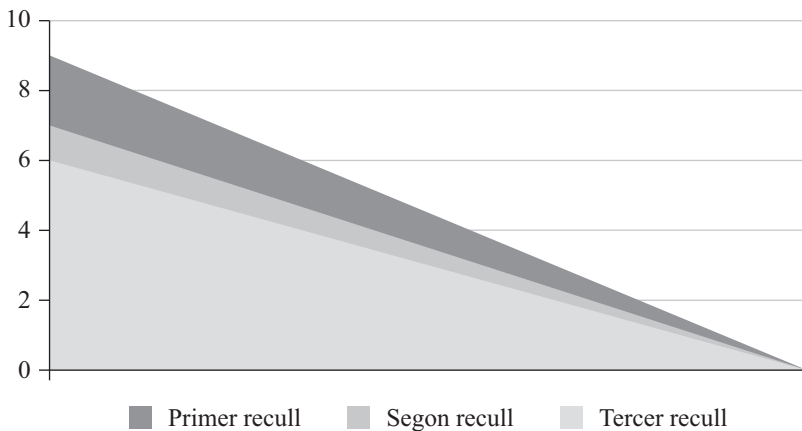

Figura 8. Notes biogràfiques.

Atés que els autors dels reculls són cada cop més actuals, podem explicar per què aquestes notes van minvant a mesura que les edicions esdevenen més pròximes als lectors.

5.2. ANÀLISI DELS RESULTATS

Comentarem els resultats obtinguts d'aquesta anàlisi tot i seguint els apartats categoritzats.

5.2.1. Sobre la reflexió lingüística

En relació al primer, *Sobre la reflexió lingüística*, ja hem constatat l'augment en el tercer recull respecte dels anteriors. Sembla que la consciència lingüística i la necessitat d'explicar les raons que avalaven els usos proposats esdevenien cada cop més conscients. En aquest sentit destaquem, en el primer recull, des de fórmules que recomanen més adients fins a explicacions normativistes:

9. *llencen*: millor, *llancen*. *Llençar* significa més aviat tirar a terra alguna cosa per desfer-se'n. (Primer recull: 10).

10. *sa darrera nota*: forma simple de possessiu en comptes de *la seva darrera nota*, modernament preferit en general. També escauria de dir *llur darrera nota*, com, així mateix, a continuació, *llur llengua angèlica*, ja que es tracta dels ocellets, posseïdor plural. (Primer recull: 11).

En relació al segon recull, hi trobem, des de propostes breus que remetent a l'estàndard de la llengua: «10. *Sa*, la seva.» (23), fins a l'explicació d'algunes fórmules dialectals presents en els textos proposats. En aquest cas, ens remetem a la mateixa forma:

42. *sa*, forma dialectal de l'article *la* emprada a les Balears i als pobles de la costa nord del Principat; masc. *Es (el)*. (24).

No obstant això, també podem constatar la presència de notes que proporcionen la justificació que es recomana des de la normativa vigent:

82. *a l'atracar*, per *en atracar*: davant una frase d'infinitiu en funció de circumstantial de temps la llengua literària actual prefereix la preposició *en*, en comptes de la combinació *al*: *en sortir de casa*, *en veure'ns arribar*. (Segon recull: 25).

Formalment el tercer recull presenta una major consciència de la reflexió lingüística, atesa la situació diglòssica que s'hi vivia. Així doncs, la diversitat d'aquesta mena de notes també esdevé més variada. Hi trobem, des de qüestions fonètiques: «28. *Baronessa* (s sorda): no *baronesa* (s sonora)» (tercer recull: 95), fins a reflexions morfosintàctiques:

61. *el que em preocupa*: oració de relatiu substantiva, en què entre l'article *el* i el relatiu *que* no se sobreentén cap substantiu o pronom. La combinació *el que*, en referència a cosa (*el qui* amb referència a persona), forma un tot. (Tercer recull: 111).

Finalment constatem que abunden altres aspectes, en clara sintonia per la reflexió gramatical, com les notes que remetent a altres notes:

36. *el pudor* (masc.): aversió de l'ànim envers allò que pot ofendre la decència, la modèstia (veg. nota 44). (Tercer recull: 126).

44. *aquella pudor*, fem., aquella mala olor; veg. nota 36. (Tercer recull: 127).

5.2.2. *Sobre el lèxic i la fraseologia*

En relació a la segona categorització, *Sobre el lèxic i la fraseologia*, ja hem comentat que es tracta de la categoria més present de totes les considerades. Atés el tarannà d'aquestes notes, podem afirmar la necessitat d'explicar alguns termes com si es tractara d'un vocabulari; observem alguns exemples del primer recull:

1. *vesprada*, darreres hores de la tarda.

2. *espigna* o *espinga*, del verb *espignar* o *espingar*, sonar la gralla o qualsevol altre instrument de veu aguda.

3. *borromba*, esquella grossa.

4. *moltó*, mascle de l'ovella castrat.

5. *esquelleró*, esquella petita.

6. *xai*, anyell.

7. *obaga*, part d'una muntanya o d'una vall on toca poc o no gens el sol.

8. *ajocant-se*, posant-se a jóc, indret on van a dormir els ocells, l'aviram. (Primer recull: 10).

En algunes ocasions, s'hi indica la proposta recomanada respecte de la que es pot considerar més habitual: «42. *Engals*, per *galze*, canal o forat per ajustar-hi alguna cosa»

(primer recull: 18); o sota forma de sinònims: «26. *Malamorosa*, malagradosa, malhumorada». (Primer recull: 17).

En relació al segon i al tercer recull destaquem l'augment de la presència d'unitats fraseològiques que ens fan pensar en un acostament cap a la llengua «real» dels parlants, en un intent d'apropar les notes al didacticisme que, pel seu tarannà, aquestes notes persegueixen. Observem-ne alguns exemples:

9. *a gratcient*, amb intenció, no sense voler, deliberadament. (Segon recull: 9).

48. *de per riure*, de broma, no de debò. (Segon recull: 11).

45. *somiar truites*, creure possibles coses irrealitzables. (Tercer recull: 28).

5.2.3. *Sobre els castellanismes*

Finalment, analitzarem la tercera categoria contemplada, *Sobre els castellanismes*, on hi hem inclòs, com ja hem comentat, la presència de vulgarismes atés que, d'acord amb la situació sociolingüística, els castellanismes hi eren ben presents. En algunes ocasions, només s'explicava el terme en oposició al corresponent castellà: «4. *Estrep*, contrafort d'una serralada. No *estribació* (cast.)». (Primer recull: 24). Aquesta consciència augmenta en incorporar explicacions gramaticals que avalen l'opció proposada:

55. *pel rompent* (masc.), lloc on rompen les onades; *no per la rompent* (cast. fem.) (segon recull: 102).

12. *estic convençut que*: no *estic convençut de què*, castellanisme consistent a mantenir indegudament la preposició *de* en contacte amb al conjunció *que* (mot feble), convertida a tort en *què* (mot fort). (Tercer recull: 12).

L'augment en la consciència de la llengua, tot i defugint la castellanització, esdevé especialment paradigmàtica en el tercer recull en observar termes que s'expliquen des de les diferents varietats diatòpiques del català, o que s'exemplifiquen a partir de topònims del domini lingüístic:

25. *venta* (cast.), hostal. (En aquest cas és un nom propi de la contrada dels Monegres, a Aragó) (tercer recull: 139).

41. *la vall* (fem.): no *el vall* (masc. cast.): *La Vall d'Aran*, *Les Valls d'Andorra*. *El vall* (masc.), «excavació longitudinal pregona feta en el sòl, especialment la que hom fa al voltant d'una fortificació». (Tercer recull: 35).

6. CONCLUSIONS

D'acord amb els objectius que hi hem proposat, l'anàlisi de *Lectures escollides* ens han proporcionat dades de gran interès tant pel que fa a la concepció de la cultura catalana dels anys seixanta com a la percepció que s'hi reflecteix sobre l'ensenyament de la llengua i la corresponent transposició didàctica. Gairebé a l'hora de la publicació del tercer volum s'esdevingueren els actes commemoratius del naixement de Pompeu Fabra, l'any 1968. I, per primera vegada, es va poder organitzar una campanya a favor de la introducció del català a l'ensenyament: «Català a l'escola». Des d'aquesta perspecti-

va històrica, aquestes *Lectures escollides* constitueixen una fita entre la normativa més purista i els nous temps metodològics. Així doncs, procedirem a resumir els resultats obtinguts:

- Quant a la classificació establerta: tot i que algunes notes s’hagueren pogut incloure en un apartat diferent al que s’ha considerat, els criteris han resultat eficaços en la mesura que hem prioritzat allò que es remarcava en cadascuna de les notes; els aspectes lèxics, morfosintàctics o aquells referits a la presència, en la llengua habitual, de barbarismes majoritàriament provinents del castellà, atesa la situació sociolingüística del català en els anys seixanta.

- Quant a la freqüència de les notes: recordem llur augment des del primer recull fins al tercer, fet que es pot explicar per la creixent sensibilitat pedagògica al llarg de la dècada.

- Quant a les categoritzacions considerades: observem el predomini absolut de les notes del grup *Sobre el lèxic i la fraseologia*. Aquest fet es pot explicar per l’àmbit d’ús a què els textos pertanyen, de caire literari, i perquè, a més, corresponen a varietats diacròniques i diatòpiques ben allunyades a les dels lectors dels materials, especialment en els dos primers reculls. D’altra banda, sobre les altres dues categoritzacions, convé destacar l’augment progressiu de l’interès pel didacticisme lingüístic, amb major freqüència de les notes que aporten reflexions gramaticals; i la lleugera disminució de les notes referides als castellanismes en el tercer recull, potser per l’augment de la consciència cultural i lingüística que, al final de la dècada dels seixanta, es va iniciar.

En resum, l’anàlisi d’aquests materials i l’interès sociolingüístic que presenten, pel fet de tractar-se d’una llengua absent de normalització, esdevenen una fita d’un valor inestimable per a l’ensenyament de la gramàtica, de les gramàtiques, en una dècada tan convulsa i interessant com la dels anys seixanta.

7. BIBLIOGRAFIA

- ARENAS, J. (2010, 11 de novembre): «Joan Triadú. Visió pedagògica d’ampli abast», *Cultura Avui*, p. 11.
- ARTELLS, E. (1969): *Llenguatge i Gramàtica. Aspectes generals de la depuració del català. Qüestions d’ortografia i de morfologia*. Barcelona: Barcino.
- ARTELLS, E. (1970, desembre): «Variacions sobre el mateix tema: escriptors i correctors», *Serra d’Or*, 135, p. 89.
- CASALS I MARTORELL, D. (2018): «La represa de l’ensenyament del català durant el tardofranquisme: els cursos i els exàmens de la Diputació de Barcelona (1967-75)», *Zeitschrift für Katalanistik*, 31, p. 247-286.
- DEVÍS, A. / GARCIA RAFFI, J. V. (2015): «Teaching language and literature: A question of balance?», *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 178, p. 54-59.
- DEVÍS, A. / GARCIA RAFFI, J. V. (2017): «Educació Literària i competència gramatical: una proposta d’ensenyament del català als anys setanta», *Ianua*, 15-16, p. 173-189.

- DEVÍS, A. / GARCIA RAFFI, J. V. (2018): «L'ensenyament de la gramàtica catalana a l'exili: el cas de Joan Sales i 'Full Català'», dins *Estudis de llengua i literatura catalanes / LXXII. Homenatge a Kálmán Faluba*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 27-46.
- JANÉ, A. (2015, 2n trimestre): «La importància de dir-se Ernest Eduard Artells i Bover (1903-1971)», *Llengua nacional*, 91, p. 38.
- ISERN, Joan J. (1993): «El mestratge permanent de Joan Triadú», dins *Creació i Crítica en la Literatura Catalana*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, p. 181-188.
- LLOBET, A. (2013, desembre): «Albert Manent, corrector de Josep Carner. La tercera edició d'*Alicia en terra de meravelles* (1971)», *Bellaterra*. En línia: <<https://www.tdx.cat/handle/10803/133286>>. [Consulta: 28 d'abril de 2019]
- LOMAS, C. (2015): «Fonaments per a un ensenyament comunicatiu del llenguatge», dins LOMAS, Carlos (coord.): *Fonaments per a un ensenyament comunicatiu del llenguatge*. Barcelona: Graó, p. 7-23.
- MARTÍNEZ-GIL, V. (1997): «Correctors i escriptors en la literatura catalana: el concepte de coautoria lingüística», *Llengua & Literatura*, 8, p. 189-218.
- MARTÍNEZ, Manuel / LÓPEZ, Antonieta / GRACIDA, Ysabel (2015): «L'enfocament comunicatiu», dins LOMAS, Carlos (coord.): *Fonaments per a un ensenyament comunicatiu del llenguatge*. Barcelona: Graó, p. 83-104.
- MIR, J. (1970, març): «Publicacions de llengua», *Serra d'Or*, 126, p. 53.
- PLA, A. (2018, 7 de juliol): «López del Castillo, català de baix a dalt per recuperar el pati», *Ara*, p. 38.
- PONS, A. (1993): *Joan Triadú, l'impuls obstinat*. Bibliografia a cura de S. Álvarez i selecció d'escrits per J. Triadú. Barcelona: Fundació Jaume I / Barcino.
- SARSANEDAS, J. (1969): «Proemi», dins *Llenguatge i Gramàtica. Aspectes generals de la depuració del català. Qüestions d'ortografia i de morfologia*. Barcelona: Barcino.
- SERÉS, M. T. (1995): «Joan Triadú, l'aposta per un simbolisme transcendent», dins MOLAS, J. / CASTELLET, J. M. / TRIADÚ, J. / FUSTER, J. (ed.): *Lectures al Quadrat. Les arts crítiques*, a cura de N. Perpinyà. Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida / Pagès editors amb la col·laboració de la Paeria de Lleida, p. 141-184.
- SUBIRANA, J. (1993): «Apunts d'un que no hi era. J. Triadú, la seua personalitat i la seva obra», dins *Miscel·lània Joan Triadú*, a cura d'Albert Manent i Ramon Pla. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 117-124.
- TORRENTS, R. (2012): «Necrologies», dins *Estudis Romànics*. Barcelona: IEC, 34, p. 743-751.
- TRIADÚ, J. (2008): *Memòries d'un Segle d'Or*. Amb la col·laboració de Susanna Álvarez i Montserrat Bacardí. Barcelona: Proa.
- TRIADÚ, J. / ARTELLS, E. (1962, novena edició, 1980): *Lectures escollides. Textos literaris, amb comentaris gramaticals*. Selecció i anotació de J. Triadú i E. Artells. Primer recull. Barcelona: Barcino, p. 201.
- TRIADÚ, J. / Artells, E. (1965): *Lectures escollides. Textos literaris, amb comentaris gramaticals*. Selecció i anotació de J. Triadú i E. Artells. Segon recull. Barcelona: Barcino, p. 209.

- TRIADÚ, J. / Artells, E. (1969): *Lectures escollides. Textos literaris, amb comentaris gramaticals*. Selecció i anotació de J. Triadú i E. Artells. Tercer recull. Barcelona: Barcino, p. 214.
- TUSÓN, A. (2015): «L'estudi de l'ús lingüístic», dins LOMAS, Carlos (coord.): *Fonaments per a un ensenyament comunicatiu del llenguatge*. Barcelona: Graó, p. 25-81.
- VALLS, A. (1970, desembre): «A propòsit de l'ofici de corrector», *Serra d'Or*, 135, p. 91-92.
- VALLVERDÚ, F. (1963, juliol): «Llenguatge», *Serra d'Or*, 7, p. 32.

RESUM

En el present treball plantegem, analitzem i valorem les reflexions per a l'ensenyament de la llengua catalana que el crític literari i pedagog Joan Triadú i el lingüista i corrector Eduard Artells van realitzar a partir dels tres reculls de *Lectures escollides* publicats en la dècada dels seixanta. *Lectures escollides. Textos literaris, amb comentaris gramaticals* són tres volums publicats en 1962, 1965 i 1969 respectivament, per l'editorial Barcino. En cada fragment hi ha una introducció que conté una descripció biobibliogràfica i un comentari literari amb una presentació del text, el fragment escollit i les notes finals numerades. La seua anàlisi ens aportarà dades de gran interès per a la història de l'ensenyament de la llengua i la literatura catalanes, tant pel que fa a la metodologia d'aprenentatge gramatical com a la percepció que es tenia de la llengua i la cultura en els anys seixanta.

PARAULES CLAU: Ensenyament de la llengua, educació literària, models lingüístics, Joan Triadú, Eduard Artells.

ABSTRACT

Lectures escollides: A proposal for teaching Catalan language and literature in the 1960s

The aim of this paper is to expound, analyse and assess the proposal for the teaching of Catalan that the literary critic and pedagogue Joan Triadú and the linguist and proofreader Eduard Artells presented for the three collections of *Lectures escollides* published in the 1960s. *Lectures escollides: Textos literaris, amb comentaris gramaticals* consists of three volumes published in 1962, 1965 and 1969 by Barcino. Each of the sections studied here contains an introduction with a bibliographical description and a literary commentary together with a presentation of the text, the excerpt chosen, and numbered endnotes. Our analysis will provide data of great interest for the history of the teaching of Catalan

language and literature, both in terms of grammar learning methodology and the social appreciation of Catalan language and culture in the sixties.

KEY WORDS: Language teaching, literary education, linguistic models, Joan Triadú, Eduard Artells.